

lásra. A regény a Monneron-család tragédiájával foglalkozik.

Monneron József, a paraszti sorból lett tanár, forradalmi elveihez híven teljesen vallástalanul neveli fel gyermekeit. Ezzel azonban szerencsétlenné teszi családját. Gyermekei nélkülözvén a vallás, a dogma megkötő erejét és a hívő léleknek Istennel való nagyszerű szolidaritását, az élet nagy választóján elbuknak. Idősebb fia sikkasztó és család lesz, leánya — az egyéni erkölcs alapján állva — elbukik és a revolver csövéhez menekül; csak ifjabbik fia, Jean menekszik meg: megtisztulván a tiszta szerelem élményén s megismervén menyasszonya családjában a gyakorlati katolicizmus áldásait, katolikussá lesz.

Bourget két eszmét domborít ki regényében. Az egyik az, hogy a hirtelen emelkedés egyik társadalmi osztályból a másikba káros és egészségtelen jelenség, mert a család, elvesztvén természetadta környezetét, a gyökértelenek pusztulására van ítélve.

A másik elv ebben a mondatban foglalható össze: semmisen pótolja a vallást: sem a műveltség, sem az egyéni lelkiismeret, semmi. A vallás nélkülözhetetlen.

A L'étape irányregény. Tehát a legkisebb műfajhoz tartozik, melyben a művészt csak egy lépés választja el a — vezéreiktől. Bourget regénye távol áll a vezércikk-irányregénytől, de távol áll a világ-irodalom ama nagy irányregényeitől is, melyekhez például a Don Quijote is tartozik.

Az író túlságosan sokat moralizál. Sokszor azt érezzük, hogy nem a történetből folyik a probléma, hanem a problémából a történet. Alakjai tudatberek; nemcsak az író veszi bonckés alá minden életmegnyilvánulásukat, hanem saját maguk is folyton boncolják lelküket: lelkük mintegy nyelvükön lebeg. Az író ezáltal hallatlan finomságokat rögzít meg, bámulatosan tudja motíválni a cselekvényt, a pszichológiai érveléseknek ebben a fölényes, de hideg világában azonban nagyrészt elsikkad az érzelmi elem, a tudatalatti világnak spontaneitása. Ez az oka annak, hogy alakjai sokszor a stilizáltság benyomását keltik. A fő-

hősnek, Jeannak, megtérése racionális belátáson alapszik, nem pedig a léleknek Istennel való egyesüléséből fakad!

Mindamellet a könyvnek kiváló értékei vannak. Ez a könyv hályogot operál le a szemről. És bár Franciaországban a pszichologista irány már az irodalomtörténeté, ezt a könyvet nagy eszme gazdagsága és találó aktualitása miatt le kellett fordítani.

A kitűnő fordítás bevezetésével Mátrai Rudolf Bourget jelentőségének és munkásságának mélyreható jellemzését adja. Szarka Géza.

Svéd könyv Magyarországról.
Backman Ch. Pierre és Leffler Béla: Ungern i kultur och historia (Magyarország kultúrában és történelemben. Stockholm, 1924). Ritka eset, hogy Magyarország történelmi és kulturális fejlődéséről idegennyelvű munka jelenik meg. A háború utáni sok propagandafüzetből eltekintve, nagyon kevés könyv van, amely a magyarországi eseményeket tárgyalja. Hivatalos körök, sajnos, nem fektettek nagy súlyt arra, hogy leterjék a tervszerűen működő ellenes propagandát és felvilágosítsák a félrevezetett külföldi közvéleményt. Inkább néhány érdeklődő magánember feladata lett, hogy Magyarországról és ennek népéről hű képet fessenek a külföld művelt osztályai előtt. Ebben a szép törekvésben vesz részt az a könyv, amelynek címe itt fent olvasható, két illetékes ember közös műve. Az egyik Backmann Ch. Pierre, a kiváló svéd szerkesztő, a Stockholms-Tidningen munkatársa, aki két ízben látogatta meg Magyarországot és alapos, szeretetteljes és igazságos ismeretekre tett szert, amelyeket aztán számos, érdekes cikkben írt le. A másik Leffler Béla, a stockholmi magyar követség volt sajtóelőadója és a stockholmi Magyar Társaság spiritus rectora, aki 1919 óta Svédországban elismerésreméltó működést fejt ki Magyarország érdekében. Könyvük megjelenését a stockholmi Magyar Társaság támogatása tette lehetővé.

A 156 oldalas könyvnek egy negyedrészt Magyarországot történelmének szenteli a két író. Három fejezetben pedig (Magyarország a

magyarok előtt; Történelmi vázlatok; 1914—1924) igazságos színekkel festik Magyarországot sorsát; különösen örvendetes, hogy az utóbbi zavaros tíz esztendőnek elfogulatlan, magyar nemzeti szempontból kielégítő képét adják. A magyar nép és a magyar nyelv származásáról, sajnos, sok téves felfogás van még Svédországban; ezért fontos az arról szóló két jó fejezet. Azonban van egy pár ellenvetésem a következő három irodalomtörténeti fejezetre vonatkozólag (Az irodalom Magyarországon; Magyar irodalom svéd nyelven; Svéd irodalom Magyarországon). Ezek legnagyobb része Leffler néhány cikkének átdolgozása, amelyek közül kettő svéd folyóiratokban már 1918-ban és 1919-ben megjelent, a harmadik pedig az „Ungersk lyrik” c. antológiájának bevezetéséül szolgált.

A régiebb nagy magyar írók — Csokonai, Vörösmarty, Jósika, Petőfi, Madách, Jókai — s némely újabbak — Mikszáth, Herczeg, Ady, Móricz Zsigmond — ismertetése sikerült, bár nem mindenkor a legjobb műveit emeli ki az illető írónak, Gárdonyi műveit pedig nagyon hézagosan sorolja fel. Viszont Molnár Ferenc, Biró Lajos, Szomori Dezső érdemöknél aránytalanul többet kapnak, míg Szabolcska Mihályról szó sincs a könyvben, s Rákosi Jenőről is csak a sajtóról szóló fejezet emlékezik meg.

A könyvnek bibliográfiai, „Magyar irodalom svéd nyelven” című része általában megbízható, de nem tudom miért nem említi meg az én fordításaimat. Érdekes az a fejezet, mely a magyarul megjelent svéd irodalmat tárgyalja. Hálával emlékezik meg a két író Győry Vilmosról, aki elég sikeresen fordította magyarra Tegnér Frithiof-mondáját (melynek első kiadása 1868-ban jelent meg és nem 1880-ban, amint Backmann-Leffler állítja), és tizenkét évvel később kiadta a „Svéd költők” c. antológiát. A fejezet végén megemlítik egy mondatban az én tanítványaim fordítási tevékenységét, amely a budapesti svéd lektorátusnak 1922. évben történt felállítására óta nagy sikerrel folyik. A lefordított regények közül azonban csak egyet említenek.

A magyarországi színművészetéről

szóló érdekes fejezet után következik egy rövid, de pontos jegyzék: „Magyar színdarabok Svédországban” címmel. Ebben a jegyzékben Lengyel, Molnár, Drégely, Biró, Földes Imre, Vajda Ernő és Lakatos László uralkodnak. Ezek mellett Dóczy Lajos és Herczeg Ferenc eltűnnek. Hogy ez a szánalmas tény minél hamarább megváltozzék, ahhoz nem elég egy magánember jóakarata és nyelvtudása, hanem a magyar kormány és a hivatalos színházi tényezők támogatása is okvetlenül szükséges. Az én tapasztalataim szerint az illetékes hatóságok teljesen közömbösek az ilyen törekvések iránt.

Négy fejezetben a magyar sajtóról, a tudományos életről, a színművészetéről, a magyar zenéről és annak mestereiről ad a könyv tartalmas jó áttekintést, helyes beállítással. Legérdekesebb fejezete azonban az, amely a magyar népművészetéről és a háziiparról szól. Az egy pár évvel ezelőtt Svédországban rendezett magyar népművészeti kiállítás alkalmat adott a svédeknek, hogy meggyőződjenek a magyar nép fejlett szín- és formaérzékéről. Ezzel kapcsolatban ecseteli a két író a következő fejezetben az erdélyi székelyek életét és szokásait. A könyv végén szóba kerül a földművelés, állattenyésztés, ipar és kereskedelem is.

Az utolsó fejezet tárgyalja XII. Károly és a svédek átvonulását Magyarországon 1714-ben, Ballagi Aladárnak sok év szorgalmas kutatása után írott értékes munkája alapján, mely 1922-ben jelent meg és amelynek nemsokára svéd fordítása is elkészül.

A könyv végén levő bibliográfia kissé hézagos. A magyar irodalomról szóló idegennyelvű munkákat (Katona-Szinnyei; Riedl; Zolnai Béla: Die ung. Literatur 1906—1921, az Ung. Jahrbücherben) mindenestre inkább kellett volna idézni, mint Pintéért, kihez a svéd olvasó úgysem fordulhat felvilágosításért. Viszont, ha már magyar nyelvű munkát felvettek a jegyzékbe, akkor teljes joggal felvehették volna még Jákó Margit *Mult, jelen, jövő* című kitünő munkáját, Szekfű Gyula műveit, s köztük a németül is megjelent *Staat Ungarn*, meg *Lux Ungarn*,

Szana *Ungarn*, Lábán Antal *Ungarn in seiner Dichtung* című művét. A Tharaud-féle „Där judarna regera“ (Ha Izrael a király) is helyet foglalhatna a jegyzékben.

A keresztnevek írásában nem következetes a könyv. Miklós és Nikolaus, Kálmán és Kolóman, Gyula és Julius stb. vegyest keveregnek. Következésképpen a magyar alakot kellett volna használni minden esetben.

A könyv érdemét nem csökkentik e megjegyzések. A szép kiállítású mű jó és igazságos képet ad Magyarországról a svéd olvasóknak s élesen érezteti, mily méltatlan bánásmódban volt része a megcsónkítással e dicső történeti és kulturális múltú ezeréves szép országnak.

Lindberg Nils-Herman.

Erdélyi költők. (Gyűjtemény erdélyi lírikusok műveiből, 1918—1924. Szerkesztette: Farkas Gyula. Berlin, 1924. Ludwig Vogenreiter Verlag. Magyar osztály. A *Studium* könyvesbolt bizománya. Budapest. Múzeum-körút 21.)

Meg-megújuló örömmel vesszük kézbe a Vogenreiter-cég magyar könyveit. Az ifjúsági kiadványok után most az erdélyi irodalom egy pár értékes termékével lép elénk, bizonyosságát adva, hogy nemesek az olvasók szükségletei iránt van érzelme, de méltányolja és segíti az írók nehéz helyzetét is. Erdélyben eddig még nevesebb írók (Áprily, Tompa) is maguk voltak kénytelenek kiadni könyveiket. A német kiadóvállalat most egyszerre négy szerencsésen választott s gondosan szerkesztett gyűjteményt bocsát rendelkezésünkre. Az egyik kötet: *Erdélyi lelke*, Kristóf György összeállításában tizenegy erdélyi író elbeszélését hozza. A másik kötet *Gyallay Domokos*: Föld népe c. könyve, mely az író paraszt-novelláit tartalmazza. A harmadik *Walter Gyula*: Izenet a világnak c. verskötete. Mind a három kötettel részletesebben is foglalkozunk még s most csak megemléztük szorítkozunk. A negyedik kötet *Erdélyi költők* címen jelent meg s ebben Farkas Gyula Berlinben élő lelkes honfitársunk egy szép előszó keretében rajzolja meg az erdélyi líra fejlődésének rövid történetét. Farkas nemesek az esztétikus szép-érzékével csüng ez irodalmon, hanem

a faját szerető lélek hevülésével és büszkeségével is. Tudása, ízlése s különösen irodalomtörténeti szemlélete (ez utóbbi hosszas tanulmányok eredményeképpen alakul ki s nem adatik ingyen, mint ezt némely fiatalabb generációhoz tartozó bölesünk képzele) mégis megóvja a túlzásoktól s helyes érzékkel hangsúlyozza, hogy az erdélyi irodalom különállóságának irodalomtörténetünkben nincs hagyománya. „Sokkal kisebb nép vagyunk, mintsem hogy megengedhetnők magunknak a külön irodalmak luxusát. A német vagy angol nép sem ismer pl. külön osztrák, vagy svájci német, illetőleg gyarmati angol irodalmat.“ Anthologijájának épp az a célzata, hogy az erdélyi irodalom ismét beolvadjon az egyetemes magyar irodalom nagy folyamába. — A magvas előszón kívül Farkas Gyula egy „Függelék“ben az erdélyi költők életrajzára, pályájára, műveire nézve közöl adatokat s a verseken kívül ezekkel is támpontot kíván adni az olvasónak a költőkről formálandó ítélethez.

Tizennégy költőt szólaltat meg a gyűjtemény. Áprily Lajostól 14, Berde Máriától 6, Nagy Emmától 10, Olosz Lajostól 11, Reményik Sándortól 16, Szombati-Szabó Istvántól 13, Tompa Lászlótól 12, Walter Gyulától 7 verset közöl. Az olvasóink előtt kevésbé ismert költők közül is nem egy esinos verssel szerepel: Farcádi Sándor, Finta Gerő, Finta Zoltán, N. Jánossy Béla, Serestély Béla, Szentimrey Jenő. A versek megválasztása szerencsés s így az olvasó abban a kedvező helyzetben van, hogy a szétszórtan megjelent s néha nehezen megszerezhető költői termékek javarészt együtt olvashatja. Az első lírai antológia ez, mely erdélyi költőinket értékükhöz méltó gondos átnézésben, jellemzésben s külső kiállításban hozza elénk. Itt-ott sajnáljuk, hogy egyik-másik költőtől többet nem kapunk, (mint pl. Berde Máriától, kinek egész kötetnyi verse vár kiadásra), de úgy látszik, a szerkesztőt a kötet terjedelme is korlátozta.

Bár a gyűjtemény a költők legjellemzőbb verseit szemelgette ki, mégsem volna méltányos, hogy — különösen az ifjabb s olvasóink előtt kevésbé ismert költőkről — egy pár versük alapján mondjunk végleges ítéletet. Így csak általánosságban